

**UNIVERZITET U BEOGRADU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET**

**Prof. dr Dragica G. Božić
Prof. dr Natalija Lj. Bogdanov
Prof. dr Miladin M. Ševarlić**

**EKONOMIKA
POLJOPRIVREDE**

Beograd, 2011.

EKONOMIKA POLJOPRIVREDE

<i>Autori:</i>	Prof. dr Dragica G. Božić Prof. dr Natalija Lj. Bogdanov Prof. dr Miladin M. Ševarlić
<i>Recenzenti:</i>	Prof. dr Lazo Mihajlović Prof. dr Snežana Đekić
<i>Izdavač:</i>	Poljoprivredni fakultet, Beograd
<i>Za izdavača:</i>	Prof. dr Zoran Rajić, prodekan
<i>Suizdavač:</i>	Društvo agrarnih ekonomista Srbije
<i>Lektor:</i>	Slavica Klarić
<i>Kompjuterski slog:</i>	Strahinja Ajtić
<i>Štampa:</i>	Mala knjiga, Novi Sad

Odlukom Odbora za izdavačku delatnost Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Beogradu–Zemunu, br. 36/IV-2/2 od 23.06.2011. godine odobreno je štampanje ovog udžbenika.

Tiraž: 300 primeraka

© 2011.

Sva prava zadržavaju autori. Nije dozvoljeno da nijedan deo ove knjige bude snimljen niti reprodukovano ili preneseno u bilo kojoj formi ili na bilo koji način, elektronski ili mehanički, uključujući i fotokopiranje, fotografiju, skeniranje ili bilo koji drugi vid zapisa, bez prethodne pismene dozvole autora.

PREDGOVOR

Udžbenik „Ekonomika poljoprivrede“ je rezultat dugogodišnjeg izučavanja problematike poljoprivrede i agroindustrijske proizvodnje. Udžbenik je pisan prema programu istoimene nastavne discipline za studente Odseka za agroekonomiju na Poljoprivrednom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a mogu da ga koristiti i studenti biotehničkih odseka na kojima se izučava Ekonomika poljoprivrede. Iako je namenjen prvenstveno studentima, udžbenik mogu da koriste i svi koji se bave društveno-ekonomskim pitanjima razvoja poljoprivrede i sela.

Poljoprivreda, kao strateška delatnost u stvaranju nacionalne prehrambene sigurnosti i bezbednosti, ima poseban značaj u privrednom razvoju svih zemalja. Otuda, u uslovima brzog naučno-tehničkog progressa i krupnih promena u transformaciji poljoprivrede i reformisanju agrarne politike, izučavanje ove problematike zahteva pored znanja iz oblasti agro i zootehnike, sve više znanja iz oblasti agrarne ekonomije. Jedna od disciplina koja pruža takva znanja na mezo i makro nivou jeste Ekonomika poljoprivrede.

Prvi (opšti) deo udžbenika sadrži osam poglavlja u kojima su obrađena opšta pitanja agrarne teorije, definisanje poljoprivrede i agroindustrijskog kompleksa, određivanje mesta i uloge poljoprivrede u privrednom razvoju, kao i upoznavanje sa agrarnom politikom i njenim merama. Takođe, prikazana su obeležja međunarodne trgovine i trgovinske politike poljoprivrednim proizvodima, Zajedničke agrarne politike zemalja Evropske unije (ZAP EU), kao i osnovni aspekti tranzicije agrarnog sektora u zemljama Centralne i Istočne Evrope (CIE).

Drugi (posebni) deo udžbenika sadrži četiri poglavlja u kojima se izučavaju karakteristike poljoprivrede i agrarna politika Srbije. Posebno su razmatrani problemi uključivanja poljoprivrede Srbije u međunarodne integracione procese.

Prvo poglavlje – *Uvod u Ekonomiku poljoprivrede*, sadrži predmet Ekonomike poljoprivrede kao nastavne i naučne discipline, njeno mesto u sistemu ekonomskih nauka, kao i kratak pregled razvoja izučavanja problematike ekonomike poljoprivrede.

U drugom poglavlju – *Poljoprivreda i privredni razvoj*, pored definisanja poljoprivrede i agroindustrijskog kompleksa, odnosno agrobiznisa, razmatran je značaj i mesto poljoprivrede u privrednom razvoju, izučavanjem pojedinih makroekonomskih indikatora. Opisane su brojne funkcije koje poljoprivreda ima doprinoseći ukupnom privrednom razvoju zemlje, počev od proizvodnje hrane, sirovina za pojedine grane industrije, preko obezbeđenja akumulacije, odnosno radne snage za razvoj industrije, kao i unutrašnjeg tržišta za plasman industrijskih proizvoda, te doprinosu uravnoteženju platnog, odnosno trgovinskog bilansa zemlje.

Treće poglavlje – *Specifičnosti poljoprivrede*, obuhvata analizu specifičnosti poljoprivrede u odnosu na druge privredne delatnosti, kao i odlike tehničko-tehnološkog progressa (i transformacije) poljoprivrede.

Četvrto poglavlje – *Agrarna politika*, sadrži definisanje pojma i ciljeva agrarne politike, kao i pojedinih mere agrarne politike. Navedeni su i objašnjeni osnovni razlozi neophodnosti državne intervencije u poljoprivredi. Posebno su analizirani najčešće primenjivani mehanizmi agrarne politike. Deo ovog poglavlja odnosi se i na merenje podrške poljoprivredi primenom PSE/CSE indikatora (prema OECD metodologiji).

Peto poglavlje – *Međunarodna trgovina i trgovinska politika poljoprivrednim proizvodima*, sadrži analizu osnovnih tendencija u svetskoj trgovini poljoprivrednim proizvodima, pojam i genezu agrarnog protekcionizma. Razmatran je i tretman poljoprivrede u pregovorima o liberalizaciji međunarodne trgovine u okviru GATT, odnosno Svetske trgovinske organizacije (STO) i posebno Sporazum o poljoprivredi STO.

Šesto poglavlje – *Zajednička agrarna politika Evropske unije*, posvećeno je analizi i sistematizaciji promena u agrarnoj politici, mehanizmima implemen-tacije, odnosno uvođenja pojedinih mera i njihovih efekata, posebno novijih reformi u zemljama EU.

U sedmom poglavlju - *Tranzicija agrarnog sektora i integracija zemalja Centralne i Istočne Evrope*, prikazane su odlike tranzicije agrarnog sektora i rešenja o prilagođavanju Zajedničkoj agrarnoj politici zemalja CIE, novih članica EU. Predstavljena su posebna rešenja, odnosno mere agrarne podrške speci-fične za tranziciju poljoprivrede ovih zemalja.

Osmo poglavlje – *Međunarodne ekonomske organizacije*, sadrži prikaz međunarodnih ekonomskih organizacija značajnih za razvoj poljoprivrede. Posebno su razmatrane međunarodne organizacije koje imaju status samostalnih agencija OUN, kao i regionalne privredne i profesionalne organizacije značajne za razvoj agroprivrede.

U posebnom delu udžbenika, u poglavlju devet (*Poljoprivreda i privredni razvoj Srbije*) i deset (*Organizacioni oblici u poljoprivredi Srbije*), analizirani su mesto i značaj poljoprivrede (i agroindustrijskog kompleksa) u privrednom razvoju Srbije. Prikazane su geneza i obeležja osnovnih organizacionih oblika privređivanja u poljoprivredi Srbije. Posebna pažnja posvećena je izučavanju porodičnih (zemljičarskih) gazdinstava kao dominantnih subjekata privređivanja u poljoprivredi Srbije, koja poseduju najveći deo proizvodnih kapaciteta i na kojima se ostvaruje značajan deo ukupne i robne poljoprivredne proizvodnje.

Jedanaesto poglavlje – *Agrarne politika Srbije*, sadrži analizu promena u agrarnoj politici Srbije i obeležja pojedinih mera agrarne politike, koje su se menjale u zavisnosti od: stepena razvijenosti privrede i poljoprivrede, ciljeva i razvojnih zadataka i međunarodnog ekonomskog i političkog položaja zemlje. Deo poglavlja posvećen je procesima integrisanja agrarnog sektora Srbije u međunarodne ekonomske organizacije (STO i EU).

U dvanaestom poglavlju – *Resursi i poljoprivredna proizvodnja u Srbiji*, prikazani su resursi za agrarnu proizvodnju (radna snaga, zemljište, sredstva mehanizacije, grla stoke, stabla voćaka i čokoti vinove loze) i tendencije u pojedinim granama poljoprivredne proizvodnje u Srbiji.

U skladu sa reformisanim nastavnim planovima i programima sadržaj udžbenika usklađen je sa bolonjskim standardima i sa pripremama Srbije za evropske integracije. Svako poglavlje počinje ciljevima izučavanja i rezimeom sa najznačajnijim pitanjima koja su sadržana u predmetnom tekstu. Na kraju svakog poglavlja su data pitanja koja omogućavaju studentima da provere znanje stečeno izučavanjem ispitne materije u pojedinim poglavljima. Takođe, navedena je i dodatna literatura koja studentima i svim zainteresovanim omogućava šira saznanja o pojedinim oblastima izučavanja Ekonomike poljoprivrede.

Autori se unapred zahvaljuju svim korisnicima udžbenika na zapažanjima i sugestijama za ispravke koje mogu doprineti poboljšanju narednog izdanja.

Autori se posebno zahvaljuju recenzentima, prof. dr Lazi Mihajloviću i prof. dr Snežani Đekić, na profesionalno obavljenom poslu i korisnim sugestijama.

Za razvoj nastavnih disciplina i prethodna izdanja udžbeničke literature autori su zahvalni svojim profesorima Ekonomike poljoprivrede: *prof. dr Borislavu Radovanoviću* (1922-), *prof. dr Petru J. Markoviću* (1923-2010), *prof. dr Jovanu Bukoroviću* (1935-1990) i *prof. dr Videnu S. Randeloviću* (1936-2001). Zahvalnost za pomoć u pripremi udžbenika autori duguju i saradnicama na predmetu Ekonomika poljoprivrede, mr Mariji Nikolić i dipl. inž. Marini Miljković. Najzad, neizmernu zahvalnost dugujemo našim porodicama za moralnu podršku i strpljenje pruženo tokom izrade udžbenika.

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	XI
------------------	----

OPŠTI DEO

1. UVOD U EKONOMIKU POLJOPRIVREDE	1
Ciljevi izučavanja.....	1
Rezime	1
1.1. RAZVOJ EKONOMSKE MISLI O AGRARU.....	1
1.2. POJAM I PREDMET IZUČAVANJA EKONOMIKE POLJOPRIVREDE.....	4
1.3. EKONOMIKA POLJOPRIVREDE U SISTEMU EKONOMSKIH NAUKA.....	6
Pitanja za proveru znanja.....	7
Preporučena literatura.....	8
2. POLJOPRIVREDA I PRIVREDNI RAZVOJ	9
Ciljevi izučavanja.....	9
Rezime	9
2.1. DEFINISANJE POLJOPRIVREDE I AGROINDUSTRIJSKOG KOMPLEKSA	10
2.2. MESTO POLJOPRIVREDE U PRIVREDNOJ STRUKTURI I PRIVREDNOM RAZVOJU	14
2.3. POKAZATELJI MESTA I ULOGE POLJOPRIVREDE U PRIVREDNOJ STRUKTURI I PRIVREDNOM RAZVOJU	17
2.4. FUNKCIJE POLJOPRIVREDE U PRIVREDNOM RAZVOJU	22
2.4.1. Poljoprivreda kao proizvođač hrane za ljude.....	22
2.4.2. Poljoprivreda kao proizvođač sirovina za industriju	34
2.4.3. Poljoprivreda kao izvor akumulacije za razvoj nepoljoprivrednih delatnosti ..	36
2.4.4. Poljoprivreda kao izvor radne snage za razvoj nepoljoprivrednih delatnosti.....	38
2.4.5. Poljoprivreda i selo kao unutrašnje tržište za plasman industrijskih proizvoda.....	40
2.4.6. Poljoprivreda kao činilac uravnoteženja platnog i trgovinskog bilansa zemlje	41
2.5. ODNOS POLJOPRIVREDE I DRUGIH DELATNOSTI, ODRŽIVI POLJOPRIVREDNI I RURALNI RAZVOJ	43
Pitanja za proveru znanja.....	47
Preporučena literatura.....	47
3. SPECIFIČNOSTI POLJOPRIVREDE	51
Ciljevi izučavanja.....	51
Rezime	51
3.1. RELATIVNI ZNAČAJ SPECIFIČNOSTI POLJOPRIVREDE	52
3.2. PRIVATNA SVOJINA NAD ZEMLJIŠTEM KAO SPECIFIČNOST POLJOPRIVREDE	58
3.3. ZAKON KONCENTRACIJE I CENTRALIZACIJE KAPITALA U POLJOPRIVREDI ..	61
3.4. NAUČNO-TEHNIČKI PROGRES U POLJOPRIVREDI	64
3.5. UTICAJ POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE NA KORIŠĆENJE RESURSA I OČUVANJE ŽIVOTNE SREDINE	67
3.6. ORGANSKA (ALTERNATIVNA) POLJOPRIVREDA	70
3.7. STANDARDI I STANDARDIZACIJA POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA	73
Pitanja za proveru znanja.....	76
Preporučena literatura.....	76
4. AGRARNA POLITIKA	77
Ciljevi izučavanja.....	77

Rezime	77
4.1. POJAM I CILJEVI AGRARNE POLITIKE	78
4.2. NEOPHODNOST DRŽAVNOG INTERVENCIJIZMA U POLJOPRIVREDI	80
4.3. MERE AGRARNE POLITIKE – KLASIFIKACIJE	85
4.3.1. Mere zemljišne politike	87
4.3.1.1. Agrarna reforma.....	87
4.3.1.2. Zaštita poseda od usitnjavanja	90
4.3.1.3. Komasacija i arondacija	91
4.3.2. Ekonomske mere agrarne politike	93
4.3.2.1. Poreski sistem i poreska politika u poljoprivredi.....	93
4.3.2.2. Politika i sistem cena poljoprivrednih proizvoda.....	97
4.3.2.3. Subvencije - podsticaji poljoprivrednoj proizvodnji	101
4.3.2.4. Investiciona i kreditna politika u poljoprivredi	103
4.3.2.5. Spoljnotrgovinska politika – Uvozna zaštita i izvozni podsticaji ...	110
4.3.2.6. Politika (sistem) agrarnih robnih rezervi.....	113
4.3.2.7. Osiguranje u poljoprivredi	114
4.3.3. Organizaciono-institucionalne mere	115
4.3.4. Politika ruralnog razvoja	119
4.4. MEHANIZMI PODRŠKE POLJOPRIVREDI	120
4.4.1. Direktna podrška cenama	121
4.4.2. Ograničavanje ponude poljoprivredno-prehrambenih proizvoda	124
4.4.3. Porast tražnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda	126
4.5. MERENJE PODRŠKE POLJOPRIVREDI	127
4.5.1. Klasifikacija mera agrarne politike prema OECD metodologiji	127
4.5.2. Obračun PSE/CSE indikatora podrške poljoprivredi	130
4.5.2.1. Procenjena podrška proizvođačima (PSE)	131
4.5.2.2. Procenjena podrška potrošačima (CSE).....	135
4.5.2.3. Procenjena podrška opštim uslugama (GSSE).....	136
4.5.2.4. Procenjena ukupna podrška poljoprivredi (TSE).....	137
Pitanja za proveru znanja.....	138
Preporučena literatura.....	139

5. MEĐUNARODNA TRGOVINA I TRGOVINSKA POLITIKA POLJOPRIVREDNIM PROIZVODIMA

Ciljevi izučavanja.....	141
Rezime	141
5.1. OSNOVNE TENDENCIJE U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI POLJOPRIVREDNIM PROIZVODIMA	142
5.2. AGRARNI PROTEKCIJONIZAM – POJAM, GENEZA I MERE	147
5.3. GATT/STO PREGOVORI I SPORAZUMI O TRGOVINI POLJOPRIVREDNIM PROIZVODIMA	150
5.3.1. GATT- nastanak i pregovori	150
5.3.2. Sporazum o poljoprivredi STO (URRA).....	154
5.3.2.1. Pristup tržištu po Sporazumu o poljoprivredi.....	154
5.3.2.2. Domaća podrška po Sporazumu o poljoprivredi	157
5.3.2.3. Izvozne subvencije po Sporazumu o poljoprivredi	162
5.3.2.4. Sanitarni i fitosanitarni sporazum (SPS)	163
5.3.3. Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora	163
Pitanja za proveru znanja.....	165
Preporučena literatura.....	166

6. ZAJEDNIČKA AGRARNA POLITIKA ZEMALJA EVROPSKE UNIJE

Ciljevi izučavanja.....	167
Rezime	167
6.1. NASTANAK, CILJEVI I PRINCIPI ZAJEDNIČKE AGRARNE POLITIKE ZEMALJA EU	169
6.2. MERE I MEHANIZMI ZAJEDNIČKE AGRARNE POLITIKE ZEMALJA EU	171

6.3. RAZVOJ I EFEKTI ZAJEDNIČKE AGRARNE POLITIKE ZEMALJA EU	174
6.4. REFORME ZAJEDNIČKE AGRARNE POLITIKE ZEMALJA EU	176
6.4.1. Prve reforme Zajedničke agrarne politike	178
6.4.2. Nova reformska rešenja Zajedničke agrarne politike zemalja EU	180
6.5. FINANSIRANJE ZAJEDNIČKE AGRARNE POLITIKE ZEMALJA EU	187
Pitanja za proveru znanja	192
Preporučena literatura	192

7. TRANZICIJA AGRARNOG SEKTORA I INTEGRACIJA ZEMALJA CENTRALNE I ISTOČNE EVROPE	195
Ciljevi izučavanja	195
Rezime	195
7.1. REFORME AGRARNOG SEKTORA ZEMALJA CENTRALNE I ISTOČNE EVROPE	196
7.2. AGRARNA POLITIKA ZEMALJA CIE	204
7.3. INTEGRACIJA ZEMALJA CIE U EU (Iskustva poslednjeg proširenja).....	206
7.3.1. Zemlje CIE i ZAP - Politički okvir i primenjene strategije za nove zemlje članice	206
7.3.2. Mere ZAP i nove zemlje članice	207
7.3.3. Finansijska pomoć novim zemljama članicama EU	210
Pitanja za proveru znanja	213
Preporučena literatura	213

8. MEĐUNARODNE EKONOMSKE ORGANIZACIJE	215
Ciljevi izučavanja	215
Rezime	215
8.1. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE SA STATUSOM SPECIJALIZOVANIH AGENCIJA UN	216
8.2. MEĐUNARODNE PRIVREDNE REGIONALNE ORGANIZACIJE	226
8.3. REGIONALNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE	230
8.4. MEĐUNARODNE PROFESIONALNE ORGANIZACIJE	232
Pitanja za proveru znanja	233
Preporučena literatura	233

POSEBNI DEO

POLJOPRIVREDA I AGRARNA POLITIKA SRBIJE

9. POLJOPRIVREDA I PRIVREDNI RAZVOJ SRBIJE	237
Ciljevi izučavanja	237
Rezime	237
9.1. ETAPE I CILJEVI RAZVOJA POLJOPRIVREDE	238
9.1.1. Poljoprivreda i agrarna politika između dva svetska rata (1918-1941)	238
9.1.2. Poljoprivreda i agrarna politika posle II svetskog rata	244
9.2. POKAZATELJI MESTA I ZNAČAJA POLJOPRIVREDE U PRIVREDNOJ STRUKTURI SRBIJE	248
9.3. ZADACI POLJOPRIVREDE U PRIVREDNOM RAZVOJU SRBIJE	254
Pitanja za proveru znanja	265
Preporučena literatura	266

10. ORGANIZACIONI OBLICI U POLJOPRIVREDI SRBIJE	267
Ciljevi izučavanja	267
Rezime	267
10.1. ZEMLJORADNIČKA GAZDINSTVA	268

10.2. POLJOPRIVREDNA PREDUZEĆA.....	275
10.3. ZEMLJORADNIČKE ZADRUGE	277
10.4. AGROINDUSTRIJSKI KOMPLEKS.....	281
10.5. TRANZICIJA AGRARNOG SEKTORA SRBIJE	282
Pitanja za proveru znanja.....	287
Preporučena literatura.....	287
11. AGRARNA POLITIKA SRBIJE.....	289
Ciljevi izučavanja.....	289
Rezime.....	289
11.1. RAZVOJ I REFORMISANJE AGRARNE POLITIKE SRBIJE	290
11.2. MERE AGRARNE POLITIKE SRBIJE.....	294
11.2.1. Sistem i politika cena poljoprivrednih proizvoda.....	294
11.2.2. Subvencije – neposredni podsticaji poljoprivrednoj proizvodnji.....	298
11.2.3. Spoljnotrgovinska politika u poljoprivredi	303
11.2.4. Politika robnih rezervi i skladištenja	308
11.2.5. Investiciona i kreditna politika u poljoprivredi	310
11.2.6. Mere zemljišne politike.....	318
11.2.6.1. Agrarna reforma	319
11.2.6.2. Komasacija i arondacija.....	322
11.2.6.3. Ostale mere zemljišne politike.....	325
11.2.7. Organizaciono-institucionalne mere.....	326
11.2.7.1. Poljoprivredno obrazovanje	327
11.2.7.2. Poljoprivredna savetodavna služba (PSS)	328
11.2.7.3. Poljoprivredna nauka.....	334
11.2.8. Politika ruralnog razvoja.....	335
11.2.9. Poreska politika i poreski sistem u poljoprivredi	337
11.2.10. Osiguranje poljoprivrede	348
11.3. AGRARNI BUDŽET	350
11.4. AGRARNI SEKTOR SRBIJE I MEĐUNARODNE EKONOMSKE INTEGRACIJE	354
11.4.1. Agrarni sektor Srbije i STO	354
11.4.2. Agrarni sektor Srbije i EU.....	358
Pitanja za proveru znanja.....	361
Preporučena literatura.....	362
12. RESURSI I POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA U SRBIJI.....	365
Ciljevi izučavanja.....	365
Rezime.....	365
12.1. RESURSI U POLJOPRIVREDI SRBIJE.....	365
12.1.1. Poljoprivredno stanovništvo	365
12.1.2. Poljoprivredno zemljište	368
12.1.3. Poljoprivredna mehanizacija	373
12.1.4. Broj stoke	375
12.1.5. Zasadi voćnjaka i vinograda.....	377
12.2. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA U SRBIJI	380
12.2.1. Tendencije u poljoprivrednoj proizvodnji	381
12.2.2. Struktura poljoprivredne proizvodnje.....	383
12.2.3. Ratarska proizvodnja	384
12.2.4. Proizvodnja voća.....	398
12.2.5. Proizvodnja grožđa	402
12.2.6. Stočarska proizvodnja.....	403
Pitanja za proveru znanja.....	408
Preporučena literatura.....	409

SKRAĆENICE *

A

- A.D. – akcionarsko društvo
AC – skup pravnih normi (pravna tekovina) EU (*The Acquis Communautaire*)
ACP – Asocijacija zemalja Afrike, Kariba i Pacifika
(*African, Caribbean and Pacific countries*)
AI – agroindustrijski kompleks (*Agro-industrial complex, Agribusiness*)
AMS – zbirna mera podrške (*Agregate Measurement of Support*)
APV – Autonomna Pokrajina Vojvodina
ASEAN – Asocijacija zemalja jugoistočne Azije
(*Association of South East Asian Nations*)
ATM – autonomne trgovinske mere

B

- BDP – bruto domaći proizvod (*Gross Domestic Product – GDP*)
BDV – bruto dodata vrednost (*Gross Value Added – GVA*)
BiH – Bosna i Hercegovina
BTP – budžetska plaćanja proizvođačima (*Budgetary Transfers to Producers*)

C

- CAC – Komisija *Codex Alimentarius* (*Codex Alimentarius Commission*)
CARDS – Pomoć Zajednice u obnovi, razvoju i stabilizaciji
(*Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization*)
CEFTA – Sporazumi o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi
(*Central European Free Trade Agreement*)
CGIAR – Konsultativna grupa za međunarodna istraživanja u poljoprivredi (*Consultative Group on International Agriculture Research*)
CIA – Centralna obaveštajna agencija (*Central Intelligence Agency*)
CIE – zemlje Centralne i Istočne Evrope
(*Central and Eastern Europe Countries – CEE / CEEC*)
CIES – Međunarodni forum za ispravnost hrane (*Food Business Forum*)
CMOs – Zajedničko organizovano tržište (*Common Market Organisations*)
CN – Kombinovana nomenklatura (*Combined Nomenclature*)
CPs – Direktna (kompenzaciona) plaćanja (*Compensatory Payments*)
CS – Centralna Srbija
CSE – procenjena podrška potrošačima (*Consumer Support Estimate*)

D

- DFJ – Demokratska Federativna Jugoslavija
DNK – dezoksiribonukleinska kiselina (*deoxyribonucleic acid – DNA*)
D.O.O. – društvo sa ograničenom odgovornošću
DP – društveni proizvod
DRAP – Dugoročna politika agrarnog razvoja SRJ
DZ SCG – Državna zajednica Srbija i Crna Gora

E

- EAAE – Evropska asocijacija agrarnih ekonomista
(*European Association of Agricultural Economists*)
EAFRD – Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
(*European Agricultural Fund for Rural Development*)
EAGF – Evropski poljoprivredni garancijski fond
(*European Agricultural Guarantee Fund*)

* Skraćenice (akronimi) sistematizovani su po abecednom redosledu.

EAGGF – Evropski poljoprivredni usmeravajući i garancijski fond
(*European Agricultural Guidance and Guarantee Fund*; ili fr. *FEOGA*)

EBRD – Evropska banka za obnovu i razvoj
(*European Bank for Reconstruction and Development*)

ECOSOC – Ekonomsko–socijalni savet OUN (*Economic and Social Council*)

EEP – Evropski ekonomski prostor (*European Economic Area – EEA*)

EEZ – Evropska ekonomska zajednica (*European Economic Community – EEC*)

EFTA – Evropska zona slobodne trgovine (*European Free Trade Association*)

EK – Evropska komisija (*European Commission – EC*)

EMS – sistem ekološkog upravljanja (*Environmental Management System*)

EMS – ekvivalentna mera podrške (*Equivalent Measurement of Support*)

ERP – Evropski program obnove (*European Recovery Program*)

EU – Evropska unija (*European Union*)

EUGA – EU dobra poljoprivredna praksa (*EU Good Agricultural Practices*)

EUREP – EU grupa maloprodajnih lanaca (*Euro–Retailer Produce Working Group*)

F

FAO – Oganizacija UN za ishranu i poljoprivredu
(*Food and Agricultural Organization*)

FNRJ – Federativna Narodna Republika Jugoslavija
(*Federal People's Republic of Yugoslavia*)

G

GAP – dobra poljoprivredna praksa (*Good Agricultural Practices*)

GATT – Opšti sporazum o carinama i trgovini
(*General Agreement on Tariffs and Trade*)

GHP – dobra higijenska praksa (*Good Higiylene Practices*)

GMO – genetski modifikovani organizmi (*Genetic Modification Organism*)

GMP – dobra proizvođačka praksa (*Good Manufacture Practices*)

GP – dobra praksa (*Good Practices*)

GSSE – procenjena podrška opštim uslugama (*General Services Support Estimate*)

H

HACCP – analiza rizika i kritične kontrolne tačke
(*Hazard Analysis and Critical Control Points*)

HS – harmonizovani sistem naziva i šifarskih oznaka
(*Harmonized Commodity Description and Coding System*)

I

IAAH – Međunarodna alijansa (savez) za borbu protiv gladi
(*International Alliance Against Hunger*)

IACS – Integralni administrativni i kontrolni sistem za direktna plaćanja
(*Integrated Administration and Control System*)

ICSID – Međunarodni centar za poravnanje investicionih sporova
(*International Centre for Settlement of Investment Disputes*)

IDA – Međunarodno udruženje za razvoj (*International Development Association*)

IFAD – Međunarodni fond za poljoprivredni razvoj
(*International Fund for Agricultural Development*)

IFAP – Međunarodna federacija poljoprivrednih proizvođača
(*International Federation of Agricultural Producers*)

IFC – Međunarodna finansijska korporacija (*International Finance Corporation*)

IFOAM – Međunarodne federacije pokreta za organsku poljoprivredu
(*International Federation for Organic Agricultural Movement*)
IFPRI – Institut za istraživanja u međunarodnoj prehrambenoj politici
(*International Food Policy Research Institute*)
IPA – Instrument predpristupne pomoći (*Instrument for Pre-Accession Assistance*)
IPARD – Instrument predpristupne pomoći ruralnom razvoju
(*Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development*).
ITO – Međunarodna trgovinska organizacija (*International Trade Organization*)
ISO – Međunarodna organizacija za standardizaciju
(*International Organization for Standardization*)
ISPA – Instrument za strukturne politike u prepristupnom periodu
(*Instrument for Structural Policies for Accession*)

J

JECFA – Zajednički nezavisni naučni komitet
(*Joint Expert Committee on Food Additives*)
JIE – Jugoistočna Evropa

K

kcal – kilo kalorija (kilocalorie; 1 kcal = 1000 cal; 1 kcal = 4,1868 kJ)
KD – klasifikacija delatnosti
K.D. – komanditno društvo
kj – katastarsko jutro
kJ – kilo džul (kilojoule; 1 kJ = 1000 J; 1 kJ = 0,2388 kcal)
KP – katastarski prihod

L

LEADER Programme – veza između aktivnosti za razvoj ruralne ekonomije
(fr. *Liaison Entre les Actions de Développement de l'Economie Rurale*;
engl. *Links between actions for the development of the rural economy*)
LFA – područja sa razvojnim ograničanjima (*Less Favourite Area*)

M

MBOR – Međunarodna banka za obnovu i razvoj
(*International Bank for Reconstruction and Development – IBRD*);
MERCOSUR – Zajedničko tržište latino-američkog juga (*Mercado Comun del Sur*)
MFN – klauzula najpovoljnije nacije u međunarodnoj trgovini
(*Most Favoured Nation Clause*)
MGA – maksimalno garantovane površine (*Maximum Guaranteed Area*)
MGQ – maksimalno garantovane količine (*Maximum Guaranteed Quantity*);
MIGA – Multilateralna agencija za garanciju investicija
(*Multilateral Investment Guarantee Agency*)
MMF – Međunarodni monetarni fond (*International Monetary Fund – IMF*)
MOR – Međunarodna organizacija rada (*International Labour Organization – ILO*)
MPS – cenovna podrška tržištu (*Market Price Support*)
MPŠV RS – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije
MZS – Međunarodni zadružni savez (*International Cooperative Alliance – ICA*)

N

NACp – koeficijent nominalne podrške proizvođačima
(*Producer Nominal Assistance Coefficient*)

NAFTA – Severnoamerički sporazum o slobodnoj trgovini
(*North American Free Trade Agreement*)
NATO – Severnoatlantski vojni savez (*Nort Atlantic Treaty Organization*)
NBS – Narodna banka Srbije (*National Bank of Serbia*)
NPCp – koeficijent nominalne zaštite proizvođača
(*Producer Nominal Protection Coefficient*)
NZČ – nove zemlje članice EU (10 zemalja priključenih 2004. i dve zemlje u 2007. g.)

O

O.D. – ortačko društvo
OECD – Organizacija za evropsku saradnju i razvoj
(*Organisation for Economic Co-operation and Development*)
OEEC – Organizacija za evropsku ekonomsku saradnju
(*Organisation for European Economic Co-operation*)
OPEC – Organizacija zemalja izvoznica nafte
(*Organization of Petroleum Exporting Countries*)
OUN – Organizacija ujedinjenih nacija (*Organization United Nations*)
OOUR – osnovna organizacija udruženog rada
OUR – organizacija udruženog rada

P

PDV – porez na dodatu vrednost (*Value Added Tax – VAT*)
PHARE – Program pomoći Evropske unije zemljama Centralne i Istočne Evrope
(*Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies, 1989*)
PIK – poljoprivredno industrijski kombinat
PIO – penzijsko i invalidsko osiguranje
PKB – Poljoprivredni kombinat Beograd / Poljoprivredna korporacija Beograd
PPP – paritet kupovne moći (*purchasing power parity*)
PRIZAD – Privilegovano akcionarsko društvo za izvoz zemaljskih proizvoda
%CSE – procentualni CSE (*Percentage Consumer Support Estimate*)
%GSSE – procentualni GSSE (*Percentage General Services Support Estimate*)
%MPS – procentualni MPS (*% Market Price Support*)
%PSE – procentualni PSE (*Percentage PSE*)
%TSE – procentualni TSE (*Percentage Total Support Estimate*)
PSE/CSE – indikator merenja podrške proizvođačima, odnosno potrošačima:
PSE – procenjena podrška proizvođačima (*Producer Support Estimates – PSE*),
CSE – procenjena podrška potrošačima (*Consumer Support Estimate – CSE*)
PSS – poljoprivredna savetodavna služba (*Agriculture Extension Services – AES*)

Q

QA – obezbeđenje kvaliteta (*Quality Assurance*)
QC – kontrola kvaliteta (*Quality Control*).
QI – unapređenje kvaliteta (*Quality Improvement*)
QMS – sistem upravljanja kvalitetom (*Quality Management System*)

R

RC – ravnotežna cena (*Equilibrium Price*)
RNFE – ruralna nepoljoprivredna ekonomija (*Rural Non-Farm-Economy*)
RO – radna organizacija
RPG – registrovano poljoprivredno gazdinstvo
RS – Republika Srbija
RZ – razvijene zemlje (*Developed Countries*)
RZS – Republički zavod za statistiku

S

- SAD – Sjedinjene Američke Države (*United States of America – USA*)
- SAP – Proces stabilizacije i asocijacije (zemalja Zapadnog Balkana sa EU)
(*Stabilization and Association Proceess*)
- SAPARD – Predpristupni program pomoći za poljoprivredu i ruralni razvoj
(*Spetial Accession for Agriculture and Rural Development*)
- SAPS – Šema pojednostavljenih plaćanja po površini
(*Simplified Area Payment Scheme*)
- SARD – održivi poljoprivredni i ruralni razvoj
(*Sustainable Agriculture and Rural Development*)
- SB – Grupacija Svetske banke (*World Bank Group – WB*)
- SDI – strane direktne investicije (*Foreign Direct Investment – FDI*)
- SFP – jedinstvena plaćanja za gazdinstvo (farmu) (*Single Farm Payment*)
- SFRJ – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
- SGJ – Statistički godišnjak Jugoslavije
- SG RS – Statistički godišnjak Republike Srbije
- SMO – Svetska meteorološka organizacija
(*World Meteorological Organization – WMO*)
- SMTK – Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija
(*Standard International Trade Classification – SITC*)
- SOUR – složena organizacija udruženog rada
- SPS – šema jedinstvenih plaćanja (*Single Payment Scheme – SPS*)
- SPS – sanitarni i fitosanitarni sporazum (*Sanitary and Phytosanitary Agreement*)
- SRJ – Savezna Republika Jugoslavija
- SRZ – seljačka radna zadruga
- SSP – Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju
(*Stabilization and Association Agreement – SAA*)
- SSSR – Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
(*Союз Советских Социалистических Республик*)
- STIPS – Sistem tržišnih informacija poljoprivrede Srbije
- STO – Svetska trgovinska organizacija (*World Trade Organization – WTO*)
- SZO – Svetska zdravstvena organizacija (*World Health Organization – WHO*)
- SZS – Savezni zavod za statistiku

T

- TOM – upravljanje ukupnim kvalitetom (*Total Quality Management*)
- TRQs – tarifne kvote (*Tariff Rate Quota Commitents*)
- TSE – procenjena ukupna podrška (*Total Support Estimate*)

U

- UAP – Uprava za agrarna plaćanja
- UN – Ujedinjene nacije (*United Nations*)
- UNDP – UN program za razvoj (*United Nations Development Programme*)
- UNESCO – UN organizacija za obrazovanje, nauku i kulturu
(*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*)
- UNICEF – UN fond za decu (*United Nations Children's Found*)
- UNIDO – UN organizacija za razvoj industrije
(*United Nations Industrial Development Organization*)
- UNMIK Kosovo – UN civilna misija na Kosovu
(*UN Interim Administration Mission in Kosovo*)
- URRA – Urugvajska runda sporazuma o poljoprivredi
(*Urugvay Round Agreement on Agriculture*)
- USDA – Ministarstvo poljoprivrede SAD (*United States Department of Agriculture*)

W

WCED – Svetska komisija za zaštitu životne sredine i razvoj
(*World Commission on Environment and Development*)

WFP – Svetski program za hranu (*World Food Programme*)

Z

ZAP – Zajednička agrarna politika (*Common Agricultural Policy – CAP*)

ZND – Zajednica nezavisnih država

ZR – zemljišna renta (*Rent of land*)

ZUR – zemlje u razvoju (*Developing countries*)